

To: [redacted] [redacted]@rivm.nl]
From: [redacted]
Sent: Tue 10/20/2020 4:04:46 PM
Subject: FW: zingen en koren
Received: Tue 10/20/2020 4:04:46 PM

Zie onder, het is nog niet duidelijk wat het bestaande beleid voor zangkoren is

From: [redacted]
Sent: dinsdag 20 oktober 2020 17:36
To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Cc: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Subject: RE: zingen en koren

Dank voor het uitzoeken [redacted]

@ [redacted]: pak jij dit morgen evt. met VWS of het de bedoeling is dat zangkoren uitzonderingen zijn (en ander amateur clubjes (breien/yoga) al dan niet als vereniging?
 Of dat er een nieuw OMT advies nodig is? (advies [redacted] in RT)

In Kamerbrief 29 sept staat:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/29/kamerbrief-inzake-omt-advies-en-landelijke-maatregelen>

Gezelschap

Het aantal personen met wie je in de publieke of de besloten ruimte, buiten de woning, een gezelschap mag vormen wordt beperkt tot 4 personen vanaf 13 jaar.

Deze regel geldt niet voor:

- Gezamenlijk huishouden;
- Kinderen tot 13 jaar;
- Betogingen, samenkomsten en vergaderingen als bedoeld in de Wet openbare manifestaties;
- Personen die in gemeenschap met anderen godsdienst of levensovertuiging belijden;
- Personen bij een uitvaart;
- Personen die theater, dans, sport of muziek in de vorm van culturele uiting beoefenen;
- Beroep, bedrijf of vereniging;

Groet,

[redacted]

From: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Sent: dinsdag 20 oktober 2020 16:56
To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Cc: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Subject: RE: zingen en koren

Ha [redacted]

De comadviseur gaf aan dat het beleid op de site uiteindelijk niet duidelijk is. Op de site staat nu een uitzondering voor koren, dus dat die wel met 30 personen bij elkaar mogen komen.

Wat betreft de breiclub/jogaclub is de interpretatie dat een club niet met meer dan 4 bijeen mag komen, maar een breivereniging/jogavereniging wel. Dat lijkt de conclusie op basis van de gegeven informatie. **Mijn vraag is nu welk beleid VWS heeft uitgezet, dat weten we namelijk niet.**

Groet,

[redacted]

Ps: [redacted] buiten verzoek

Van: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Datum: 20 oktober 2020 om 16:37:02 CEST
Aan: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>, [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Onderwerp: RE: zingen en koren

Hier staat de zin waar het om draait <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/10/13/gedeeltelijke-lockdown-om-besmettingen-terug-te-dringen>

Dat heeft consequenties voor groepsactiviteiten zoals zingen, maar ook klasjes van het een of ander.

Groet [redacted]

De maatregelen

Groepen:

- Thuis ontvangt u maximaal 3 personen per dag.
- In binnenruimtes waar mensen zitten geldt een maximum aantal personen van 30.
- Binnen (niet in de thuissituatie) en buiten bestaat een groep uit maximaal 4 personen van verschillende huishoudens.
- Een huishouden heeft geen maximaal aantal personen

From: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Sent: dinsdag 20 oktober 2020 15:54
To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>; [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Cc: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Subject: FW: zingen en koren

Hallo,

[redacted] heeft op een rij gezet wat er op de diverse plekken wordt gezegd over zingen/zangkoren (nog niet over de breiclubs).

We moeten nog overleggen met RO hoe zij de regels interpreteren.

Gr!

[redacted]

[redacted]

[redacted]

RIVM

Postbus 1

3720 BA Bilthoven

T 030- [redacted]

M 06 [redacted]

[redacted]

From: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Sent: dinsdag 20 oktober 2020 13:19
To: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
Subject: zingen en koren

Rijksoverheid:

Zingen in koren

Coronavirus en regels voor zingen en zangkoren

Zangkoren mogen zingen. Wel moet iedereen in het koor zich aan de regels houden om verspreiding van het

coronavirus te voorkomen. Koorleden moeten bijvoorbeeld **1,5 meter afstand van elkaar blijven**.

Regels voor zangkoren

Zangkoren mogen repeteren en optreden als zij zich houden aan de regels. Het gaat om momenten voor, tijdens en na repetities of voorstellingen. Dus ook als de koorleden bijvoorbeeld samen koffie drinken. De volgende regels gelden binnen en buiten:

Koorleden houden zich aan de basisregels die voor iedereen gelden. Zoals **1,5 meter** afstand houden. En **handen wassen**.

Alle koorleden krijgen een **gezondheidscheck**.

Zijn er koorleden die klachten hebben die passen bij corona? Dan blijven zij thuis.

Koren krijgen het advies om **niet achter elkaar** te staan, **maar zigzag** te staan.

Deze regels gelden voor professionele koren en voor amateurkoren. De regels voor koren staan in de richtlijnen van het RIVM. Deze aanvullende richtlijnen van het RIVM zijn overgenomen in de protocollen van de sector.

Mensen uit risicogroepen krijgen het advies extra voorzichtig te zijn.

Zingen in kerken

U krijgt het advies van uw kerk, moskee, synagoge of ander gebedshuis om **niet te zingen tijdens een dienst**. Dit om verspreiding van het coronavirus te voorkomen.

Valt u onder een risicogroep? Dan krijgt u het advies extra voorzichtig te zijn.

Zangkoren mogen zingen als zij hierbij de richtlijnen van het RIVM volgen.

Regels voor groepsgrootte en vrijheid van godsdienst of levensovertuiging

De overheid mag volgens de wet de vrijheid van godsdienst of levensovertuiging niet beperken. Dat betekent dat de overheid de maatregel van maximaal 30 personen in een binnenruimte niet kan opleggen voor religieuze bijeenkomsten. Of voor levensbeschouwelijke bijeenkomsten.

5.1.2I Concept

Virmus

Findings

- . The louder someone sings (or speaks), the more aerosols are released into the air. This is the most important conclusion from both studies. **Limiting the noise level** is therefore recommended. At performances, **sound reinforcement** is a possible solution to enable softer singing.
- . **Dus geluid versterken en niet te hard zingen**
- . At **high notes**, singers generate more aerosols. [This can be taken into account when deciding the repertoire and the duration of singing using high notes.]
- . Professional singers produce about twice as many aerosols as amateurs. [This can be taken into account when deciding on: number of singers, duration of singing and repertoire.]
- . **Niet te hoge noten**
- . The amount of aerosols emitted when breathing, speaking or singing varies greatly from person to person; there is no difference between men and women. [Hence, the type of singing voice is not relevant.]
- . What genre of music is sung, at the same volume, makes no difference to the emission of aerosols.

- . A mask covering nose and mouth can effectively block part of the aerosols (and droplets) produced by singers. Masks are especially efficient for loud singing. The testing was done with regular disposable masks.
- . **Mondkapjes**
- 0. Special types of voice use, such as during (warming-up) exercises, can cause much higher emissions of aerosols and/or droplets than normal singing or speech. For example, in case of exaggerated articulation of consonants and the vibration of the lips on the exhale. [The choice and duration of warming-up exercises are then also a point of attention.]
- 1. **Selectie van warming-up oefeningen en de duur**
- 2. Limiting the number of people present who sing (or speak) in an indoor space is of course also a measure that keeps aerosol concentration in the air lower. [Sound reinforcement can reduce the number of singers needed during a performance].
- 3. **Aantal mensen**
- 4. The people present who do *not* sing also count towards the production of aerosols. [This should be taken into account when planning the number of persons present, event duration and empty-room breaks for ventilation].
- 5. **Aanwezigen die niet zingen beperken**
- 6. Good ventilation [using fresh air from outside] is essential in all situations where voice use takes place.
- 7. **ventileren**

LCI bijlage Koren en zangensembles

Advies 25 juni 2020

- De fase waarin de SARS-CoV-2-epidemie zich nu bevindt, is anders dan ten tijde van de aanvang van de epidemie in maart in Nederland. In de context waarbij de $R < 1$ blijft, wordt een groot aantal maatregelen versoepeld. Daarbij kan ook overwogen worden om koorzingen (repeteren en optreden zangkoren en zangensembles), zowel binnen als buiten, onder bepaalde voorwaarden toe te staan.
- Het fysiek afstand houden van elkaar (1-2 m) is een effectieve maatregel ter preventie van druppelinfecties. Omdat het het meest aannemelijk is dat SARS-CoV-2 zich bij zingen, net als bij hoesten, niezen of luid praten, via druppelinfectie verspreidt, kan ook bij zingen de meest effectieve afstand voor het voorkomen van druppelinfectie (1-2 meter) worden geadviseerd [Derek K Chu et al. 2020; WHO 2009 Natural Ventilation for Infection Control in Health-Care Settings, [annex C](#)]. Als er al sprake zou zijn van extreme druppelvorming bij een zanger (of door een groep zangers) en/of aerogene transmissie tussen koorleden, dan is de afstand waarop transmissie nog mogelijk zou zijn niet goed te bepalen. **Het fysiek afstand houden als preventieve maatregel is voor aerogene transmissie niet toepasbaar. Advies: Tussen elk koorlid moet in ieder geval minimaal 1,5 meter afstand zijn, eventueel niet achter elkaar maar in een zigzagformatie.**
- Rekening houdend met eventuele aerogene verspreiding bij koorzang zouden er uit voorzorg extra maatregelen t.a.v. **ventilatie** (binnen) geadviseerd kunnen worden, naast de gebruikelijke preventieve adviezen.
- Zingen in een binnenruimte: in het geval van een eventuele besmetting in het team of groep – ook al heeft men afstand gehouden – wordt iedereen die aanwezig was tijdens het zingen als een overig (niet nauw) contact van een bevestigde COVID-19-patiënt beschouwd. Een tijdelijke **registratie van koorleden** middels presentielijsten vergemakkelijkt het eventuele bron- en contactonderzoek door de GGD onder koorleden.
- Dit advies voor koren en zangensembles is een aanvulling op het [Generieke afwegingskader](#) dat in het 71e OMT is vastgesteld. Daarnaast gelden de overige **kaders** die de Rijksoverheid heeft opgesteld.
- **Spreekkoren, hard meezingen of schreeuwen in groepsverband is, vanwege de niet controleerbare voorwaarden zoals beschreven in het generieke afwegingskader, niet toegestaan.**

Aanvullende maatregelen voor zingen (in een binnenruimte)

Ventilatie

- Zorg ervoor dat minimaal de huidige normen voor **ventilatie in het Bouwbesluit** gehaald worden en dat de geldende landelijke richtlijnen voor ventileren van verblijfsruimtes in gebouwen waar de bijeenkomsten plaatsvinden worden gevolgd.
- **Ventileren** is het voortdurend verversen van lucht. De buitenlucht vervangt telkens (een deel van) de binnenlucht die 'vervuild' is door vocht, gassen zoals geurtjes en ziekteverwekkers. Ventileren is mogelijk via natuurlijke ventilatie (bijvoorbeeld roosters of kieren) of via mechanische ventilatie (ventilatiesysteem).

- **Luchten (spuien)** betekent dat in een gebouw ramen, luiken of deuren zo tegen elkaar open gezet worden dat er een flinke luchtstroming of -circulatie door de ruimte ontstaat. Soms kan het daarbij nodig zijn om, naast de ramen, luiken of deuren in de gevel of het dak, ook de binnendeuren tussen afzonderlijke ruimten open te zetten. Zorg ervoor dat tijdens het luchten mensen niet in de ruimte aanwezig zijn of, als dat niet mogelijk is, voorkom dat mensen in de luchtstroom achter elkaar zitten tijdens het luchten.
- **Airconditioning, ventilatoren, klimaatregeling gebouw**: Vermijd zo veel mogelijk het recirculeren (bijv. via airconditioningapparaten of ventilatoren) van de lucht in de ruimte. Airconditioningsystemen die buitenlucht aanzuigen en deze lucht koelen voordat het in de binnenruimte komt, kunnen worden gebruikt. Gebouwgebonden klimaatregelingssystemen (HVAC: heat , ventilation and airconditioning) die goed worden onderhouden en voldoen aan het [Bouwbesluit](#) hoeven niet te worden uitgezet of aangepast.
- Zie ook [Ventilatie en COVID-19](#).

Advies: Ventileer de ruimte waar gezamenlijk wordt gezongen 24 uur per dag en zorg ervoor dat in de pauzes en na de bijeenkomst de ruimte ongeveer 10 minuten wordt gelucht (advies is gebaseerd op normen uit [LCHV Hygiënerichtlijnen](#)). Bij twijfel over de ventilatie en luchtstromen in de ruimte is het aan te raden professioneel advies in te winnen .